

บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา

บนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

The Role of Teacher Love Home in Inventing and Creating Educational Innovations based on Existentialism

กิตติพงษ์ เพียรพิทักษ์

Kittipong Pearnpitak

อาจารย์ประจำสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Lecturer, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

E-mail: kittipong.p@ubu.ac.th

This article is presented in the 17th National Conference on Public Administration of Public Administration Association of Thailand at Ubon Ratchathani University, November 17, 2023

Received: October 12, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: December 15, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่น ผ่านกระบวนการขบคิดที่อยู่บนฐานของภูมิปัญญาจากอดีตที่ผ่านมา และนำมาร้อยเรียงต่อกันจนเกิดเป็นภูมิหลังที่แข็งแกร่ง โดยอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยมที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีเสรีภาพทางความคิด มีอิสระในการกระทำ และมีความกล้าที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างชาญฉลาด ประกอบกับครูจะต้องพยายามลดระยะห่างระหว่างข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์กับความเป็นไปได้เชิงปฏิบัติ ซึ่งครูจำเป็นต้องอุทิศตนในการเข้าร่วมฝึกอบรมหรือเรียนรู้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร พร้อมทั้งจะต้องมีเครือข่ายในการทำงานร่วมกันเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การคิดค้นและการสร้างนวัตกรรมการศึกษาจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากนโยบาย ภาวะเปื้อน และข้อบังคับของสถานศึกษาไม่เอื้อต่อการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยไร้ความกังวล เมื่อครูสามารถคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้แล้ว สิ่งสำคัญต่อมา คือ การนำไปปรับใช้ภายใต้เงื่อนไขของกระบวนการหล่อหลอมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กรในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นรูปแบบของการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการตื่นรู้ในบทบาทของความเป็นครู ตลอดจนยังเป็นการสร้างแรงกระตุ้นทั่วทั้งองค์กรในการยึดถือและนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ครูคืนถิ่น; นวัตกรรมการศึกษา; อัตถิภาวนิยม

Abstract

This study aimed to propose guidelines for fetching educational innovations from the products of Teacher Love Home through a thinking process based on past wisdom to form a strong background and existentialism with a belief that humans have freedom of thought, action, and the courage to face problems intelligently. Additionally, teachers must try to

reduce the distance between empirical facts and practical possibilities. Teachers need to dedicate themselves to participating in training or learning strategies to permanently improve their thinking processes along with a network to work together to continually review the accuracy of the feedback. Moreover, educational innovations will be unattainable unless educational institutions policies, rules, and regulations facilitate a safe and stress-free environment. When teachers can innovate and develop educational innovations, the next important thing is to apply them under the conditions of compatibility with the organizational culture based on the context of the educational institution. This is regarded as a stimulation to build awareness of the role of a teacher as well as encouragement within the organization to achieve concrete actions.

Keywords: Teacher Love Home; Educational Innovations; Existentialism

บทนำ

ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of education) ถือเป็นชนวนเหตุสำคัญของการกำหนดทิศทางการเคลื่อนตัวของนักศึกษาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงปฏิภานของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ความรู้ที่ซ่อนเร้น และข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็นผ่านความเป็นพลวัตทางสังคม การตกผลึกทางความคิดจึงเป็นเหมือนเส้นทางอันยาวไกลที่พยายามทดสอบความจริงแท้ในสังคม ซึ่งมักถูกบิดเบือนจากความเชื่อของมนุษย์ที่ขาดการพิสูจน์ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่เนื่องด้วยสภาวะการณ์เปลี่ยนผ่านภายใต้กระแสของห้วงเวลาได้พยายามถักทอสายใยแห่งความหวัง โดยถือเป็นการจุดประกายของการเสาะแสวงหาความรู้จากข้อเท็จจริง และนำมาพิสูจน์เพื่อเติมเต็มช่องว่างทางประวัติศาสตร์อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษารับบริบทของโลกสมัยใหม่ (Post modernization) การเกิดขึ้นของวิทยาการในปัจจุบันจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากอารยธรรมความรู้ที่มีอยู่เดิมในอดีต แต่ถูกผสมผสานด้วยความสลับซับซ้อนจากความแตกต่างเชิงความคิดในระบบของสังคมผ่านกฎเกณฑ์ที่ยากจะแก้ไขได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม การคิดแนวขวาง (Lateral thinking) ถือเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยาก แต่การคิดในแนวนาน (Parallel thinking) นั้น กลับถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สมควรทำและถูกต้องเสมอ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถสร้างวิธีปฏิบัติใหม่ให้กับสังคมที่ถูกกดทับด้วยแรงยึดระหว่างผู้ที่มีอุดมการณ์แบบเก่ากับผู้ที่ต้องการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ แต่การปะทะของทฤษฎี (Objectivity) ทำให้เกิดการมองโลกในมิติที่ต่างออกไป โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนผ่านสถาบันการศึกษาที่มีตัวกลางอย่างครู ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการเจียระไนของคาวพอยท์ในสังคมและจำเป็นต้องมีทักษะพื้นฐาน อาทิ การเป็นผู้นำทางการศึกษาที่กล้าเสี่ยงและกล้าตัดสินใจอย่างสร้างสรรค์ (Barno & Makhmudov, 2020) การเตรียมความพร้อมของครูจึงถือเป็นเรื่องที่มีความท้าทายมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการกำหนดคุณภาพของครูนั้นไม่ใช่เพียงการศึกษาเฉพาะในเรื่องของวิธีการ ปริมาณ หรือคุณภาพที่ควรจะมีในอนาคตเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงกระบวนการได้มาซึ่งผลลัพธ์สุดท้ายที่นำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนอีกด้วย (Sayeski, 2013) แน่แน่นอนว่ามิติของการพัฒนาทิศทางการศึกษาในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การเกิดขึ้นของครูยุคใหม่ที่เน้นการปรับเปลี่ยนบทบาทในเส้นทางของการเตรียมความพร้อมทางด้านนวัตกรรม และความเป็นเลิศทางด้านการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาประเทศ

สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น พ.ศ. 2559-2572 หรือที่เรียกว่า “โครงการครูคืนถิ่น” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตครูที่มีความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ตามหลักจิตวิญญาณของความเป็นครู โดยอาศัยความร่วมมือในลักษณะภาคีเครือข่ายที่ทำงานร่วมกับสถาบันการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการจรรโลงสังคมไว้ซึ่งความถูกต้องดีงาม แน่นนอนว่าคงหนีไม่พ้นประเด็นในเรื่องของการพัฒนากระบวนการส่งต่อครูในพื้นที่ที่ขาดแคลนที่มีความจำเป็นต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและอาชีวศึกษา ซึ่งมีการใช้งานวิจัยเป็นฐานของการก่อรูปเชิงนวัตกรรมในท้องถิ่น ประกอบกับการขับเคลื่อนแนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครูที่ได้วางกรอบในการปฏิรูประบบและรูปแบบการผลิตครูให้เหมาะสมต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ พร้อมทั้งจะต้องมีการเตรียมครูก่อนเข้าประจำการเพื่อให้ได้ครูดี มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559) รวมถึงครูจะต้องมีทักษะความสามารถในการเข้าใจสภาพปัญหาและบริบทของท้องถิ่นที่มีความหลากหลายทั้งเชิงวัฒนธรรม ภาษา และวิถีชีวิตที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่นในแต่ละพื้นที่

ความเกี่ยวโยงของแนวทางการผลิตครูภายใต้โครงการดังกล่าว ได้สะท้อนให้เห็นถึงการอุดช่องว่างของปัญหาครูพลัดถิ่น หรือการได้ประจำการในพื้นที่ที่ห่างไกลจากถิ่นฐานของตนเอง ซึ่งถือเป็นการปิดกั้นโอกาสของครูผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในสภาพปัญหาในท้องถิ่นจากการที่เคยอยู่อาศัยมาในอดีต การสูญเสียโอกาสที่เกิดขึ้นนี้ไม่สามารถทดแทนได้ด้วยการนำความก้าวหน้าเชิงนวัตกรรมจากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ได้ เนื่องจากในปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าหากไม่มีครูที่ดีก็จะไม่สามารถมีระบบการศึกษาที่ดีได้ และหากไม่มีระบบการศึกษาที่ดีก็จะไม่มีประเทศใดที่สามารถให้คุณภาพชีวิตที่ดีแก่พลเมืองของตนได้เช่นกัน (Adedeji & Olaniyan, 2011) การพัฒนาครูโดยคำนึงถึงบริบทของพื้นที่เป็นหลัก (Area base) จึงถือเป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานที่สุดในการแก้ปัญหาเรื้อรังจากโครงสร้างการศึกษาที่ขาดความยืดหยุ่น เนื่องด้วยระบบการศึกษาถูกจำกัดด้วยกรอบที่ต้องเป็นไปตามกฎหมาย แต่การได้มาซึ่งองค์ความรู้ใหม่จากบทบาทของครูคืนถิ่นเป็นสิ่งที่แยกออกไป และไม่ได้อยู่ภายใต้กรอบหรือข้อจำกัดใด ๆ ที่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม ดังนั้น การทำความเข้าใจในปัญหา การเข้าถึงแหล่งชุมชนเพื่อพัฒนา และการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อมุ่งไปสู่การสร้างนวัตกรรมจึงถือเป็นบทบาทหนึ่งที่ทุกคนในชุมชนจะต้องตระหนักถึงประโยชน์ของการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ครูคืนถิ่นทุกคนจะสามารถสร้างนวัตกรรมการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จต่อการนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาหรือแหล่งชุมชนในพื้นที่นั้นๆ ได้ แต่กระบวนการก่อรูปเชิงมีโนทัศน์ (Conceptual thinking) จำเป็นต้องอาศัยปรัชญาอัตถิภาวนิยม (Existentialist philosophy) มาเป็นแนวทางของการศึกษาที่มีเป้าหมายในการแสวงหาองค์ความรู้ที่เน้นย้ำถึงการดำรงอยู่ของความเป็นปัจเจกบุคคล (Koirala, 2011) นั้นหมายความว่า การตระหนักรู้ของครูคืนถิ่นที่มีต่อสภาพปัญหาในชุมชนแม้จะเป็นมุมมองที่อยู่ในระดับปัจเจกบุคคล แต่สามารถสร้างผลกระทบทางสังคมผ่านการรับรู้จากการเกื้อหนุนด้วยสภาวะแวดล้อมได้ หากมีวิธีการตกผลึกทางความคิดที่ชัดเจน มีความรอบคอบในการถ่วงถ่วงเพื่อให้เกิดนวัตกรรม และมีความคาดหวังที่เล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ในเชิงการปฏิบัติ

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาถึงบทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม ถือเป็นการปรับมุมมองใหม่ของการส่งต่อองค์ความรู้ที่ไม่ได้มาจากหนังสือหรือในตำราเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จุดหมายปลายทางสำคัญนั้นมาจากการนำภูมิหลังที่เข้มแข็งของครูที่ได้รับโอกาสให้มาประจำการในถิ่นฐานของตนเอง มาต่อยอดร่วมกับพลังเครือข่ายที่มีอยู่ในชุมชนผ่านกระบวนการคิดค้นและ

ออกแบบนวัตกรรมการศึกษาอย่างสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุดอย่างผู้เรียนในสถานศึกษาและกลุ่มเยาวชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้สามารถกลับมาเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนชุมชนและสังคมให้น่าอยู่ เป็นแหล่งของการเรียนรู้ภายในชุมชน และเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนผ่านขององค์ความรู้อยู่ตลอดเวลา

วัตถุประสงค์

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนะแนวทางการได้มาซึ่งนวัตกรรมการศึกษาจากผลผลิตของครูคืนถิ่นบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม โดยมุ่งเน้นการอธิบายความเชื่อมโยงตั้งแต่บทบาทของครูคืนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ จนถึงกระบวนการนำไปปรับใช้ให้ประสบความสำเร็จ

แนวคิด ทฤษฎี และปรัชญาการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา

นวัตกรรมการศึกษา (Educational innovation) ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนจากสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกคิดค้น กระบวนการเรียนรู้รูปแบบใหม่ หรือแม้กระทั่งมุมมองใหม่ที่จะนำไปสู่การปรับปรุงระบบการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยนวัตกรรมการศึกษาจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าจะสามารถผลิตผู้เรียนที่มีทักษะและความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรมทั้งในปัจจุบันและอนาคตได้ ซึ่งแน่นอนว่าอุปสรรคสำคัญ คือ การไม่สามารถย่อระยะทางระหว่างกระบวนการคิดค้นกับผลลัพธ์ของนวัตกรรมการศึกษาไปใช้ประโยชน์ได้ เนื่องจากยังมีความคลุมเครือในหมู่นักวิชาการเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย และการประยุกต์ใช้ (Fuad et al., 2020) แต่ถึงกระนั้นการจำกัดขอบเขตเพื่อให้แน่ใจว่าการคิดค้นนวัตกรรมศึกษายังมีวิธีการที่น่าสนใจอยู่หลายประการ จากมุมมองของ Moreira et al. (2020) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาจากมุมมองของครูและนักเรียนไว้ 8 ประการ ดังนี้

ประการแรก: การฝึกอบรมครู (Teacher training) กล่าวคือ สิ่งที่ยืนยันความสำเร็จของการคิดค้นนวัตกรรมเป็นผลมาจากการฝึกอบรมครูอย่างต่อเนื่องและการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวรถือเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในห้องเรียน หากครูยังมองว่าทุกอย่าง คือ อุปสรรคในการเรียนรู้ย่อมไม่ทำให้เกิดนวัตกรรม ถึงแม้ว่าในบางสถาบันการศึกษาจะขาดต้นทุนทางทรัพยากรในการจัดฝึกอบรมครู และรัฐบาลจะไม่ช่วยสนับสนุนก็ตาม แต่ครูจำเป็นต้องแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายมาทดแทน หรือการเข้าร่วมงานสัมมนาวิชาการต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ครูเกิดมุมมองความคิดจากการเข้าถึงข้อมูลใหม่ๆ ที่จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการต่อยอดให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา

ประการที่สอง: เครือข่ายและการทำงานร่วมกัน (Networks and collaborative work) กล่าวคือ การมีเครือข่ายในการทำงานเป็นการเน้นย้ำถึงวิธีการรับข้อมูลย้อนกลับและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งอุปสรรคพื้นฐานของการคิดค้นนวัตกรรม คือ การปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันในสิ่งที่ชอบมากกว่าสิ่งที่ท้าทาย การให้ความสำคัญกับการสอนที่มากกว่าการทำวิจัย หรือการให้ความสำคัญกับการทำวิจัยมากกว่านวัตกรรม โดยสิ่งต่างๆ เหล่านี้สามารถจัดได้ด้วยการทำงานเป็นทีม การเปิดใจรับฟัง ความรับผิดชอบ และการเคารพความคิดสร้างสรรค์ของผู้อื่น ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและการคิดค้นนวัตกรรมที่มาจากการออกแบบที่ดีที่สุด

ประการที่สาม: มิติสถาบัน (Institutional dimension) กล่าวคือ นโยบายหรือการกำหนดกฎระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ถือเป็นการสนับสนุนนวัตกรรม การเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์เพียงเล็กน้อยมีส่วนช่วยให้กรอบในการปฏิบัติงานมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ประกอบกับการกำหนดบทบาทของครูที่ชัดเจนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่นำไปสู่เงื่อนไขของความสำเร็จในการคิดค้นนวัตกรรม รวมถึงการมีทัศนคติเชิงบวกต่อผู้อื่นที่ปราศจากการควบคุมหรือการมีกลุ่มอิทธิพลในองค์กร (Stankevicius & Jucevicius, 2013) ซึ่งจะทำให้เกิดเป็นห่วงโซ่การเรียนรู้ที่มองประโยชน์ของนวัตกรรมภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการศึกษาและองค์กรอื่น ๆ ในท้องถิ่น

ประการที่สี่: การมีงานหลากหลาย จำนวนมาก และไม่มีเวลา (Multiple tasks, Massiveness and Lack of time) กล่าวคือ ครูมีภารกิจที่หลากหลายและบั่นทอนจิตใจในการคิดค้นนวัตกรรม หรือเป็นปัจจัยในการขัดขวางการพัฒนาในสถานศึกษา ซึ่งเวลามักถูกจำกัดด้วยตารางเรียน การส่งเกรด การพัฒนาเนื้อหารายวิชา และความเป็นพลวัตของวัฒนธรรมองค์กร โดยมีช่วงเวลาที่ส่งผลทำให้ครูต้องปรับตัวอยู่เสมอ ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมที่สนใจ ประกอบกับการถูกละเลยจากผู้บริหารสถานศึกษาจนทำให้ไม่สามารถคิดค้นนวัตกรรมได้ เนื่องจากครูจำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรและความพยายามอย่างต่อเนื่อง

ประการที่ห้า: การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Resistance to change) กล่าวคือ อุปสรรคแรกที่ครูและนักเรียนต้องเผชิญ คือ ความกลัวการเปลี่ยนแปลง หรือสิ่งใหม่ ๆ ส่งผลโดยตรงต่อการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จำเป็นต้องมีระบบเพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้ และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ได้อยู่เฉพาะในห้องเรียน แต่ต้องมุ่งเป้าหมายไปที่การคิดค้นนวัตกรรมภายใต้สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เนื่องจากนวัตกรรมจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่กดดัน

ประการที่หก: การวินิจฉัย การมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงกับการสอน (Diagnosis, Participation and Pedagogical connection) กล่าวคือ กระบวนการที่นำไปสู่นวัตกรรมล้วนแล้วแต่เกิดขึ้นหลังจากการที่ครูได้ไตร่ตรองถึงรูปแบบการสอน การตั้งคำถาม การระบุปัญหา และการคำนึงถึงความเป็นไปได้จากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่าครูจะต้องมีความชัดเจนในการคิดค้นนวัตกรรมและตกอยู่ในภาวะที่มีความกระตือรือร้นที่จะสร้างและเปลี่ยนแปลง โดยมีการวางแผน การกำหนดเงื่อนไข และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อมุมมองการศึกษา ในทางเดียวกันนักเรียนจะต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนจากจุดเล็กๆ ผ่านเพื่อนไปจนถึงครูที่มีบทบาทสำคัญในการคิดค้นนวัตกรรม

ประการที่เจ็ด: การเรียนรู้นอกห้องเรียน (Beyond the classroom) กล่าวคือ นวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้และสัมฤทธิ์ผลนั้น ส่วนหนึ่งมาจากการเชื่อมโยงความคิดของนักเรียนร่วมกับสภาพแวดล้อมและความต้องการในการค้นคว้า การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ โดยนักเรียนต้องเรียนรู้ข้อเท็จจริงในกิจกรรมนอกหลักสูตร แต่ไม่สามารถละทิ้งความรู้ทางทฤษฎีและการปฏิบัติอย่างมีขั้นตอนได้ เนื่องจากพื้นฐานขององค์ความรู้เชิงนวัตกรรมมีรากเหง้ามาจากทฤษฎีทั้งสิ้น การปฏิเสธความรู้ทางวิชาการจึงไม่สามารถเติมเต็มความชัดเจนที่จะนำไปสู่การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาได้

ประการสุดท้าย: นวัตกรรมและเทคโนโลยี (Innovation and technologies) กล่าวคือ กระบวนการทางนวัตกรรมเกิดจากการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการแสวงหาข้อมูลและความรู้ ซึ่งเทคโนโลยีถือเป็นเครื่องมือในการลดอุปสรรคพื้นฐานที่เป็นข้อจำกัดในการคิดค้นนวัตกรรม ประกอบกับยังเป็น

กลยุทธ์สำคัญในการเชื่อมโยงจากสิ่งที่คิดไปสู่การปฏิบัติ การทดลอง และการนำเสนอเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ สำหรับผลลัพธ์เชิงนวัตกรรมได้มากที่สุด

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง แนวทางการได้มาของกระบวนการก่อนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณา 1) ครูต้องได้รับการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างต่อเนื่อง การมีเครือข่ายในการทำงาน การมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง และความกระตือรือร้นในการสร้างสิ่งใหม่ 2) นักเรียนจะต้องได้รับโอกาสในการเรียนรู้นอกห้องเรียน การเผชิญหน้ากับปัญหาและข้อเท็จจริง การนำความรู้ทางทฤษฎีมาเป็นฐานของการต่อยอดองค์ความรู้ในเชิงปฏิบัติ และ 3) สภาพแวดล้อมจะต้องอยู่ในสถานะที่เหมาะสม ไม่มีแรงกดดัน และรับรู้ได้ถึงความปลอดภัย เพื่อให้ครูและนักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็นผ่านกระบวนการทดลองและการฝึกปฏิบัติได้อย่างเป็นระบบ

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมการศึกษา

การสร้างนวัตกรรมการศึกษาถือเป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยกลไกหลักจากบทบาทของครูเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมและการดำเนินงานต่างๆ ภายใต้แรงกดดันจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความเป็นพลวัตอยู่เสมอ โดยเฉพาะการค้นหาคำตอบ และการเลือกวิธีการที่เหมาะสมผ่านเทคโนโลยีเพื่อให้ตอบโจทย์ต่อการแก้ไขปัญหาในขณะนั้น แต่การสร้างนวัตกรรมเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการพึ่งพากันในทุกระดับ นั้นหมายความว่านวัตกรรมการศึกษาจะเกิดขึ้นได้จำเป็นต้องผ่านการบูรณาการ และข้อโต้แย้งอย่างมีเหตุผล โดยสามารถพิจารณาได้จากผลกระทบ 3 ระดับ ดังนี้ (Serdyukov, 2017)

1. การปรับเปลี่ยนหรือการยกระดับกระบวนการ (Adjustment or upgrading of the process) หมายถึง นวัตกรรมเกิดขึ้นได้จากการปฏิบัติงานในแต่ละวัน แต่มีความง่ายและประสิทธิภาพมากขึ้น หรือได้รับแรงกดดันน้อยลง ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าเป็นการปรับปรุงมากกว่าความเป็นนวัตกรรม เนื่องจากไม่ก่อให้เกิดวิธีการหรือเครื่องมือใหม่ โดยผลกระทบระดับนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นนวัตกรรมสำหรับการศึกษาครั้งนี้

2. การปรับปรุงกระบวนการ (Modification of the process) หมายถึง นวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงกระบวนการ ประสิทธิภาพหรือคุณภาพในการบริหารจัดการอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การเกิดขึ้นของโรงเรียนทางเลือก (Charter schools) ที่ให้อิสระในการบริหารจัดการตามข้อตกลงหรือสัญญา การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) ทั้งในรูปแบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงระบบ (Transformation of the system) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง แต่แฝงไปด้วยผลลัพธ์ที่มีคุณค่า เช่น กระบวนการโบโลญญา (Bologna process) เป็นการปฏิรูปอุดมศึกษาครั้งใหญ่ในเรื่องระบบวุฒิการศึกษาที่มีการเทียบโอนหน่วยกิตแบบยุโรป และการยอมรับวุฒิการศึกษาระหว่างประเทศ (นเรศเรษฐ์ แก้ววิภาส, 2548) การเรียนรู้ด้วยตัวเอง การเรียนรู้ออนไลน์ เป็นต้น

จากการให้ความหมายของนวัตกรรมการศึกษาโดยพิจารณาจากผลกระทบถือเป็นการยืนยันได้ว่า นวัตกรรมจะต้องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับกระบวนการและระบบได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ ควรเริ่มต้นจากการเขียนเพื่อเรียนรู้ (Write to Learn: WTL) จากกรณีตัวอย่างของสถานศึกษาแห่งหนึ่งในประเทศสวีเดน ได้พยายามลดช่องว่างในการแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยน และการเสนอมุมมองของผู้เรียนผ่านระบบดิจิทัลแบบเรียลไทม์ ซึ่ง WTL ถือเป็นการนำทฤษฎีทางสังคม

วัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง และการตอบรับเชิงสร้างสรรค์แบบเรียลไทม์ เนื่องจากความคิดใหม่สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกวินาที หรืออีกหนึ่งกรณีศึกษาจากประเทศไอร์แลนด์ที่ให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาจากเสียงของนักศึกษา โดยมีการจัดให้สภาหลักสูตรและการประเมินแห่งชาติ (National Council for Curriculum and Assessment: NCCA) ทำงานร่วมกับเยาวชนเพื่อสร้างโอกาสในการแสดงความคิดเห็นแบบวันต่อวัน (Licht et al., 2017) กระบวนการเหล่านี้ถือเป็นการสร้างความกระตือรือร้นให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและความรับผิดชอบต่อสังคมการศึกษาร่วมกัน

แน่นอนว่าการสร้างนวัตกรรมการศึกษาไม่ควรถูกตีกรอบให้มีการดำเนินการเพียงภาคส่วนใดส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนประกอบกัน เพื่อลบล้างข้อกังวลของนักคิดเชิงวิพากษ์จากการถูกตั้งข้อคำถามถึงการตอบโต้ภัยต่อความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจทั้งในปัจจุบันและอนาคต การถามหาความเชื่อมโยงจำเป็นต้องผนวกภาคส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงการทำลายบทบาทของครูในห้องเรียน และเปลี่ยนเป็นโค้ช ผู้อำนวยการความสะอาด หรือผู้ให้คำแนะนำ (Findikoglu & Ilhan, 2016) ซึ่งส่งผลทำให้รูปแบบการสอนเปลี่ยนไป การรับรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนไป องค์ความรู้ที่ผู้เรียนได้รับเปลี่ยนไป รวมถึงวิธีการได้มาของการตัดสินใจทางความคิดเปลี่ยนไป โดยจะหลงเหลือแต่เพียงแก่นของเนื้อหาสาระที่เหมาะสมต่อการนำมาใช้สร้างนวัตกรรมร่วมกันระหว่างครู ผู้เรียน และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้ความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาเรื่องนั้นๆ เป็นสำคัญ

อย่างไรก็ตาม มุมมองดังกล่าวยังมีแนวทางที่สอดคล้องกับวิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ถึงปัจจัยพื้นฐานอย่างชัดเจนจนเกิดเป็นความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของส่วนต่างๆ ของกระบวนการศึกษานวัตกรรม ซึ่งอาจขึ้นในภาวะวิกฤตที่จำเป็นต้องเสนอแนวคิดใหม่จากผลกระทบของแต่ละปัจจัยทั้งในเรื่องของนโยบาย ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมาย กิจกรรม ทิศทางการดำเนินงาน และการประเมินผล นอกจากนี้ การชี้แนะเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติด้านการศึกษาสำหรับการสร้างนวัตกรรมจำเป็นต้องการสร้างทีมฝ่ายนวัตกรรมที่มีมาตรการเฉพาะ ดังนี้ (Yu et al., 2014)

มาตรการที่ 1 แนวคิดการศึกษาที่เปลี่ยนไป (Changing concepts of education) กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างความรู้ให้แก่วิทยาลัยและผู้เรียนก่อนนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลงคุณค่าทางการศึกษาให้มีความร่วมสมัย เป็นแบบแผน และมีอุดมการณ์โดยธรรมชาติ พร้อมทั้งกล้าที่จะเผชิญกับความล้มเหลว

มาตรการที่ 2 การสร้างสภาพแวดล้อมทางวิชาการที่เสรีและกระตือรือร้น (Creating a free and active academic environment) กล่าวคือ สถานศึกษาจำเป็นต้องมีวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรม (Innovation culture) หรือการมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมเสรีภาพ ประชาธิปไตย และการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อผู้เรียนสามารถปลดปล่อยความคิดได้อย่างสมบูรณ์

มาตรการที่ 3 การเพิ่มประสิทธิภาพระบบหลักสูตร (Optimizing curriculum system) กล่าวคือนวัตกรรมมาจากความคิดสร้างสรรค์ ส่วนความคิดสร้างสรรค์ต้องมาจากความรู้ทางวิชาชีพเป็นพื้นฐานที่มั่นคง และมีการบูรณาการที่หลากหลายร่วมกับแรงบันดาลใจของผู้เรียนอย่างเหมาะสม

มาตรการที่ 4 การปฏิรูปวิธีการสอน (Reforming teaching) กล่าวคือ การสอนควรมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนผ่านกลุ่มการสอนและการอภิปรายแบบแบบฮิวริสติก (heuristics) ซึ่งเป็นการกระตุ้นความสนใจและเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นอิสระ

มาตรการที่ 5 การเสริมสร้างนวัตกรรมการสอนเชิงปฏิบัติ (Strengthening practical teaching innovation) กล่าวคือ การฝึกฝนให้ผู้เรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์รูปแบบต่างๆ ของนวัตกรรมเชิงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อยกระดับความรู้ในการแก้ไขข้อผิดพลาดจากสถานการณ์ที่แตกต่างกันได้

มาตรการที่ 6 การสร้างแพลตฟอร์มการปฏิบัติทางการศึกษาที่เป็นนวัตกรรม (Building innovative educational practice platform) กล่าวคือ สถานศึกษามีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัดและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกกลุ่มได้ จึงจำเป็นต้องมีห้องปฏิบัติการกลางสำหรับใช้เป็นห้องทดลองในการใช้แพลตฟอร์ม การจัดกิจกรรมและการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ จนกลายเป็นห้องผลิตนวัตกรรม

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า การสร้างนวัตกรรมการศึกษา หมายถึง กระบวนการต่อเนื่องต่อจากการคิดค้นนวัตกรรม ซึ่งมุ่งเน้นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงระบบโดยอาศัยวัฒนธรรมเชิงนวัตกรรมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติ ทดลอง และกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระ ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องมีห้องปฏิบัติการสำหรับเพื่อให้ครูและนักเรียนมาใช้ร่วมกันเพื่อตั้งคำถาม หาคำตอบ ตลอดจนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา

ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม

ความกังวลเกี่ยวกับข้อมูลเชิงปรัชญา คือ ความล้าสมัยหรือไม่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทตามสภาพการณ์ในปัจจุบันได้ ซึ่งการศึกษามักจะเป็นลักษณะของการเทียบเคียงผลกระทบที่มีต่อระบบการศึกษาภายใต้ปรัชญาของนักคิดที่พยายามสร้างสรรค์แนวทางการพิสูจน์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ถึงกระนั้นความน่าสนใจของปรัชญาการศึกษาเป็นสิ่งที่ไม่เคยตกยุคสมัย เนื่องจากมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่จำเป็นต้องเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตลอดช่วงชีวิต หรือแม้กระทั่งเมื่อสิ้นลมหายใจแล้วยังทิ้งมรดกทางความรู้ให้กับคนรุ่นหลังต่อไปได้ นี่คือการพิเศษโดยธรรมชาติของปรัชญาการศึกษา แน่นนอนว่าลัทธิอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ก็เช่นเดียวกัน การท้าทายทางความคิดถือเป็นเรื่องที่เหมาะสมเกิดขึ้นเพื่อลบล้างอคติในเชิงปรัชญาเพื่อพิสูจน์ความจริงแท้ที่มีอยู่ในสังคมมนุษย์อย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

โดยเจตนารมณ์ของปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้มุ่งเน้นถึงความเป็นปัจเจกมากกว่าความเป็นสากล เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่มากกว่าอนุรักษ์สิ่งเก่า ยึดถือความรู้สึกมากกว่าเหตุผล เปรียบเสมือนกับการตัดขาดจากโลกภายนอกไปสักระยะหนึ่ง เพื่อหมกมุ่นและค้นหาในสิ่งที่เกิดขึ้นได้ตามจินตนาการ แน่นนอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความว่างเปล่า ความกลัวเกิดขึ้นในภายหลัง และการไร้ซึ่งความกลัวถือเป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้อย่างไม่หยุดยั้ง หรือการแสวงหาแนวทางเพื่อค้นพบตัวเองอย่างเสรีโดยปราศจากอคติอย่างเท่าเทียม เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น, 2563) หากพิจารณาในเชิงความหมาย กล่าวคือ อัตถิ (Existence) แปลว่า สภาพเป็นอยู่ ในภาษาบาลี แปลว่า เกิด สภาพหรือภาวะ ซึ่งอัตถิภาวะ หมายถึง ภาวะความเป็นอยู่ของมนุษย์ สำหรับที่มา สำคัญ และจุดหมายของปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม สามารถอธิบายได้ดังนี้ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2553)

จุดเริ่มต้นของปรัชญาอัตถิภาวนิยมมาจากนักปรัชญาชาวเดนมาร์คชื่อ เซอเรน เคิร์คการ์ด (Soren Kirkegaard) มีอายุอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1813-1855 ได้เสนอว่าปรัชญาเป็นเรื่องของปัจเจก และทุกคนควรสร้างปรัชญาจากประสบการณ์ของตนเอง รวมถึงได้เสนอแนวคิดอีกว่าความจริงสูงสุดไม่มี มีแต่ความจริงแท้ คือ

สภาพความเป็นอยู่ของมนุษย์ การตัดสินใจควรให้ความสำคัญกับปัญหาเฉพาะหน้า พฤติกรรมที่ดี คือ ความกล้าในการตัดสินใจในแต่ละสภาพของชีวิต และความประพฤตินี้ไม่ดี คือ การหลีกเลี่ยงการตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลมาประกอบความคตินั้น ระยะแรกแนวคิดของเคิร์คคาร์ดไม่แพร่หลายเพราะเขียนเป็นภาษาเดนมาร์ก ต่อมาได้มีแปลเป็นภาษาอังกฤษและภาษาเยอรมันจึงแพร่หลายมากขึ้น ประกอบกับมีนักปรัชญาชาวอเมริกัน ชื่อ แวนคลีฟว์ มอร์ริส (Van Cleve Morris) และยอร์จ เอฟ เนลเลอร์ (George F. Kneller) ได้พยายามผลักดันปรัชญาอัตถิภาวนิยม เนื่องจากรู้สึกว่ามันกำลังสูญเสียความเป็นตัวตนไปในระบบสังคม หรือมนุษย์มักติดอยู่ในกรอบสังคมที่แคบและถูกจำกัดสิทธิ์และเสรีภาพ ต่อมา มีนักปรัชญาชาวเยอรมันชื่อ ฟรีดริช นิทซ์เช (Friedrich Nietzsche) มีอายุระหว่างปี ค.ศ. 1844-1900 ได้เสนอให้มนุษย์ออกจากกรอบของสังคมอย่างแท้จริง และไม่แบ่งมนุษย์ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่ทำให้โลกก้าวหน้า คือ มีความเข้มแข็งยึดมั่นในอุดมการณ์ ไม่ยอมเชื่อฟังใครอย่างไร้เหตุผล มีการไตร่ตรองด้วยตนเอง และเมื่อมั่นใจแล้วจะตัดสินใจปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ 2) กลุ่มที่รักความสบาย คือ ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่กล้าเพราะไม่มั่นใจในการตัดสินใจของตนเอง และยอมรับหรืออ้างกฎเกณฑ์ในสังคมเพื่อให้ตนเองรู้สึกปลอดภัย

แน่นอนว่าปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมมุ่งเน้นเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิธีการเลือกปฏิบัติผ่านการตัดสินใจอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงข้อจำกัดของมนุษย์ ให้ความสำคัญกับอารมณ์ ความเป็นอยู่ตามสถานภาพ การมีส่วนร่วม และการยึดมั่นในศีลธรรมอันดีในสังคม ส่วนจุดหมายปลายทางสำหรับผู้เรียน คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์อย่างเต็มที่ มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ เข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และกล้าเผชิญต่อปัญหาอย่างชาญฉลาด ในส่วนสถานศึกษานั้นจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักตนเองจากการตัดสินใจเลือกอย่างเสรี โดยมีหลักสูตรที่ไม่ได้บังคับให้ผู้เรียนเลือกเรียน แต่เมื่อเกิดความจำเป็นจึงต้องเรียน ประกอบกับวิธีการสอนจะมุ่งเน้นที่ความสนใจของผู้เรียนเพื่อแสดงความเป็นตนเองออกมาภายใต้ความเข้าใจที่ว่า ผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และไม่ว่าจะเป็นครูหรือผู้เรียนก็สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้

อย่างไรก็ตาม เป้าหมายของการศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาการศึกษาแบบอัตถิภาวนิยม คือ การทำให้ทราบถึงอัตลักษณ์ที่เป็นอิสระในแต่ละบุคคล ซึ่งความเป็นอิสระจะส่งผลทำให้เกิดอุดมการณ์ในการพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้ง โดยเป็นการให้ออกาสและทางเลือกภายใต้ความรับผิดชอบเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามที่ได้ตั้งใจไว้ (Mozaffari & Jahanian, 2016) สำหรับแนวโน้มของการเปลี่ยนผ่านในประเด็นเหล่านี้ มักบ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนกลไกความเป็นมนุษย์โดยไม่ได้ถูกตกระหน่ำจากสภาวะแวดล้อมที่นำไปสู่การขัดเกลากลายเป็นตัวเองมานัก แต่อาศัยความกล้าออกจากพื้นที่ปลอดภัย (Safe zone) ที่ยึดถือเป็นอุดมการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการได้รับสิ่งใหม่ จากมุมมองใหม่ที่ทำให้โลกสามารถหมุนเหวี่ยงความก้าวหน้าเข้ามาสู่โลกของปัจจุบันได้อย่างรวดเร็วมากขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม หมายถึง การไม่ยอมรับต่อโชคชะตาที่ถูกครอบด้วยกฎเกณฑ์ทางสังคม ทำให้ขาดอิสระในการใช้ชีวิตตามที่คาดหวังไว้ แต่พยายามขีดเขียนเรื่องราวของตนเองขึ้นผ่านการรับรู้และจินตนาการภายใต้ขอบเขตของความเป็นไปได้ โดยยึดถือศีลธรรมอันดีที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งเช่นเดียวกับครูจำเป็นต้องกล้าคิด กล้าทำ และกล้ารับผิดชอบต่อการตัดสินใจอย่างมีอิสระผ่านทางเลือกที่ไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะเพียงความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่มุ่งมั่นไขว่คว้าหาความรู้จากทุกสิ่งอย่างที่ผ่านมาเข้ามาในลักษณะของปัญหา จนเกิดเป็นการตกผลึกทางความคิด ลงลึกสู่การกระทำ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในบริบทของนวัตกรรมการศึกษา

บทบาทของครูคีนถิ่น: ความสำคัญและจุดหมาย

บุคคลหนึ่งคนใดที่ได้ขึ้นชื่อว่าเป็นครู ถือเป็นผู้ที่มีความเสียสละทั้งร่างกายและแรงใจในการปลูกปั้น เพื่อให้ลูกศิษย์ได้ถึงฝั่งฝันตามที่ได้ตั้งใจเอาไว้ทั้งสิ้น แต่เนื่องด้วยความพยายามของครูเพียงคนเดียว แม้จะมอบชีวิตให้แก่การอบรมบ่มเพาะผู้เรียนก็ไม่อาจบรรลุเป้าหมายได้โดยง่าย จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้เรียนเป็นส่วนประกอบในการขับเคลื่อนอุดมการณ์การเรียนรู้อย่างไม่ย่อท้อ แต่ระหว่างที่มีการจัดการเรียนการสอนอยู่นั้น สิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงแก่นแท้ของชีวิตในฐานะมนุษย์คนๆ หนึ่ง คือ เครื่องมือหรือนวัตกรรมทางการศึกษาที่ถูกผลิตและสร้างจากความพยายามอย่างยิ่งยวดของครู นี่คือการหนึ่งในบทบาทสำคัญของครูยุคใหม่ ครูที่ต้องปรับตัวอย่างเข้าใจ และอยู่เหนือการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นพลวัตของโลกเสมอ

การศึกษารูปแบบของครูคีนถิ่นเป็นการย้อนถึงภูมิหลังของการก่อเกิดก่อนมาประกอบอาชีพครู ซึ่งเป็นการอธิบายภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572) โดยหลักการแล้วครูมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และอยู่ในบทบาทของนักการศึกษามืออาชีพ (Professional educator) ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ ชี้แนะการสอน กำกับการฝึกอบรม และประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนตามเกณฑ์ตัวชี้วัดความสำเร็จ (Larasati et al., 2019) ประกอบกับการยกระดับความสามารถของตนเองทั้งทางด้านการวิจัยความรู้ทางวิชาการ มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และมีอุดมการณ์ความเป็นครูอย่างเข้มแข็ง ไปพร้อมกับการมีเครือข่ายการทำงานในพื้นที่ร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา ทั้งนี้ การสร้างเครือข่ายของครูคีนถิ่นไม่ถือเป็นเรื่องที่ยาก เนื่องจากกระหว่างการเข้าร่วมโครงการจะมีการจัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มศักยภาพและทักษะความเป็นครู ซึ่งมีการจัดการเรียนรู้ด้านทักษะทางภาษาและการสื่อสาร ทักษะกระบวนการคิด และทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ รวมถึงเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ในช่วงแรกสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นผู้ผลิตจะต้องมาเยี่ยมเยียน ชี้แนะ จัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับครูที่เข้าร่วมโครงการ โดยถือเป็นการผสานเครือข่ายระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ความเหมาะสมของครูคีนถิ่นต่อการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา คือ การเข้าใจบริบทของสภาพปัญหาท้องถิ่นนั้นๆ เป็นอย่างดี ซึ่งคล้ายกับการทำวิจัยแบบฝังตัว (Embedded design) หรือการเข้าไปฝังตัวเชิงวัฒนธรรม (Cultural immersion) ตั้งแต่เกิดจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การถอนตัวออกจากท้องถิ่นไปเข้าร่วมโครงการฯ และกลับมาเป็นครูคีนถิ่นในถิ่นฐานของตนเอง ถือเป็นเรื่องที่ยืนยันความได้เปรียบอย่างไม่มีสิ่งใดสามารถมาทดแทนได้ นี่คือการคุณลักษณะพิเศษของครูคีนถิ่นที่จะนำไปสู่การสร้างเชื่อมโยงและลดช่องว่างระหว่างสถานศึกษาและชุมชน (Reed, 2009) ภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว รุนแรง และฉับพลันอย่างที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้

สำหรับจุดหมายของครูคีนถิ่น หากไม่ได้พิจารณาตามบริบทภายใต้โครงการฯ ที่มุ่งเน้นเรื่องการมีเจตคติที่ดีในวิชาชีพครู การมีความรู้ในเชิงวิชาการ มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีทักษะกระบวนการคิด มีคุณธรรม จริยธรรม และอื่นๆ เหล่านี้ นั่นถือเป็นพื้นฐานที่ครูทุกคนจำเป็นต้องมีอยู่แล้ว แต่สิ่งสำคัญ คือ ครูคีนถิ่นจะต้องมีความสามารถในการพยากรณ์อนาคต (Ability to predict the future) หมายถึง การประเมินสถานการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงทิศทางของการเรียนรู้ของผู้เรียน ประกอบกับเป็นการทำลายข้อจำกัดของครูที่สอนโดยยึดตำราเป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน แต่ควรทดแทนด้วยการนำแนวคิดที่เป็นรากฐานของการเรียนรู้มาปรับใช้ คือ หน่วยงานร่วม (Co-Agency) เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงโต้ตอบและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เรียนสามารถ

เรียนรู้ในสิ่งที่จำเป็นและมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต (OECD, 2018) ทั้งนี้ ประสพการณ์ของครูคืนถิ่นถือเป็นสิ่งที่หล่อหลอมมาจากความพยายามในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การสังเคราะห์ภาพอดีตร่วมกับภาพปัจจุบัน เพื่อกำหนดแนวทางการสอนจากภาพอนาคตของผู้เรียนผ่านนวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ล้ำค่ายิ่ง

อย่างไรก็ตาม ครูคืนถิ่นถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ไม่เพียงเฉพาะเรื่องของการศึกษาเท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงทุกองค์ประกอบในสังคมที่ทุกอย่างจำเป็นต้องเคลื่อนไปพร้อมกัน ถึงแม้ว่าแนวทางการคัดเลือกนักศึกษาตามเกณฑ์เป็นการอุดช่องว่างปัญหาการขาดแคลนครูในพื้นที่ที่ไม่มีใครประสงค์ไปเป็นครู และการแก้ปัญหาการโยกย้ายภายหลังการบรรจุเข้ารับราชการอยู่แล้ว แต่นอกเหนือสิ่งอื่นใด สิ่งที่ถูกเสริมเข้าไป คือ การมีเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานศึกษา และชุมชนบริเวณโดยรอบ ส่งผลทำให้ครูคืนถิ่นมีความสำคัญต่อคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาผ่านความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ที่มีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนชีวิตการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ให้สามารถทะลุทะลวงความคาดหวังในการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการในแต่ละอุตสาหกรรม ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นการเติมเต็มศักยภาพของคนในชุมชนจากการขยายตัวขององค์ความรู้จากการกลับมาของครูคืนถิ่นภายใต้โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

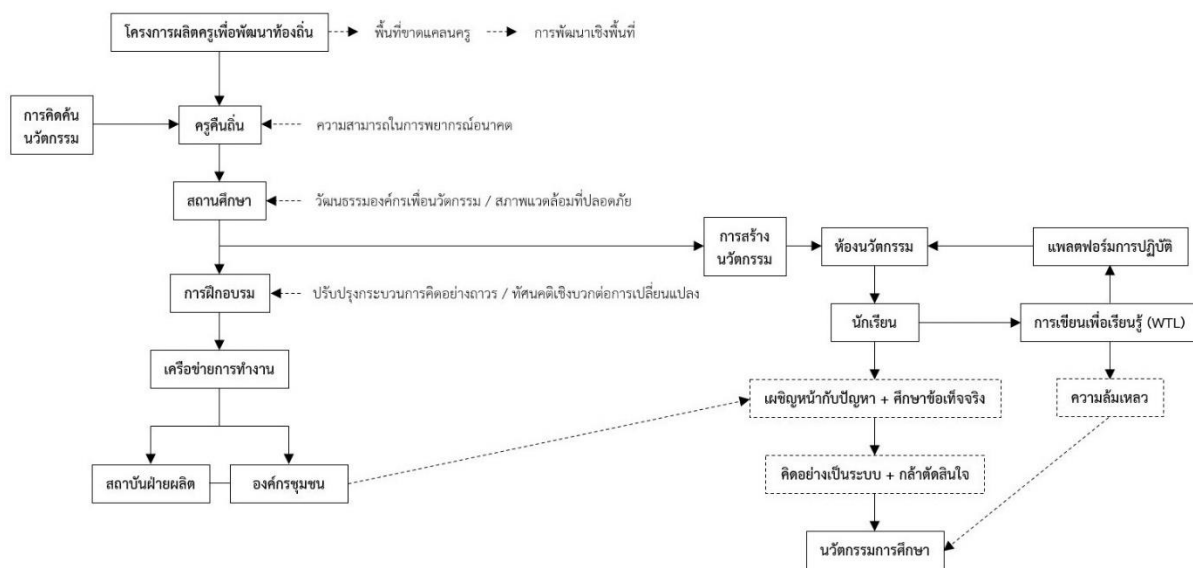
กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

เจตนารมณ์ของนวัตกรรมการศึกษาอยู่บนพื้นฐานของความเรียบง่ายและไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป แต่เป็นสิ่งที่แปลกใหม่และนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกจากจุดยืนเล็ก ๆ ภายใต้บทบาทของครูคืนถิ่น พร้อมทั้งยังได้แอบแฝงไปด้วยพลังของการขับเคลื่อนจากผลพวงของการเข้าร่วมโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทำให้เกิดเป็นเป้าหมายอย่างมีคุณภาพต่อการได้ครุดีครูเก่ง มีความเชี่ยวชาญตรงกับความต้องการ มีความเป็นกัลยาณมิตรและศรัทธาในวิชาชีพครู รวมถึงการมีเครือข่ายที่คอยสนับสนุนทั้งสถาบันอุดมศึกษาและสถานศึกษา การมีแต้มต่อเหล่านี้ถือเป็นการได้เปรียบที่ทำให้ได้ยากและมีความเหมาะสมเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

แต่ก่อนที่จะลงลึกไปในรายละเอียดควรทำความเข้าใจภาพของนวัตกรรมการศึกษาอีกครั้ง เพื่อเป็นการย้ำเตือนถึงแนวทางที่ชัดเจน กล่าวคือ นวัตกรรมการศึกษาจำเป็นต้องได้รับการทดสอบในลักษณะขั้นบันได (Step test) เมื่อก้าวไปในขั้นที่สูงขึ้นแรงโน้มถ่วงย่อมมากขึ้นตามไปด้วย เปรียบเสมือนกับการเริ่มต้นแต่ยังไม่เห็นจุดหมายที่แน่ชัด หรือการโยนหินลงในมหาสมุทรที่ไร้ก้นบ่อ ประเด็นสำคัญ คือ “หนึ่งคนคิด แต่หลายคนต้องร่วมสร้าง” เนื่องจากความสำเร็จไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยครูเพียงคนเดียวและในช่วงข้ามคืน นวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทดสอบจากครู ผู้เรียน ชุมชน สังคม และบุคคลที่มีส่วนได้ส่วนเสียอยู่เสมอเพื่อยืนยันความสำเร็จถึงการนำไปปรับใช้ประโยชน์ในบริบทต่างๆ ได้ แน่นอนว่าบริบทของสถานศึกษาก็มีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน บางแห่งอาจมีทรัพยากรที่เพียงพอแต่ขาดครูที่เป็นผู้นำ บางแห่งขาดทรัพยากรแต่เพียงพร้อมไปด้วยครูที่มีทักษะความสามารถ นี่คือการยากในการเกิดขึ้นของนวัตกรรมการศึกษา ดังนั้นมุมมองของความเป็นนวัตกรรมอาจแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่เหมาะสมที่เกิดขึ้นได้เสมอ

สำหรับการอธิบายกระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนี้ ผู้ประพันธ์ได้พิจารณาตั้งแต่เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จนกระทั่งได้ครุคืนถิ่นที่มีความพร้อมต่อการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษา ประกอบกับสถานศึกษาจะต้องปรับตัวเพื่อสอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงที่เอื้ออำนวย

ต่อการส่งเสริมบทบาทของครู โดยมีสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ นักเรียนถือเป็นฟันเฟืองหลักในการเรียนรู้และตรวจสอบร่วมกันเพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษา โดยสามารถอธิบายภาพของกระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม

ที่มา: จากการสังเคราะห์ของผู้ประพันธ์

จากภาพที่ 1 กระบวนการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยม สามารถอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจสำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ โดยแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

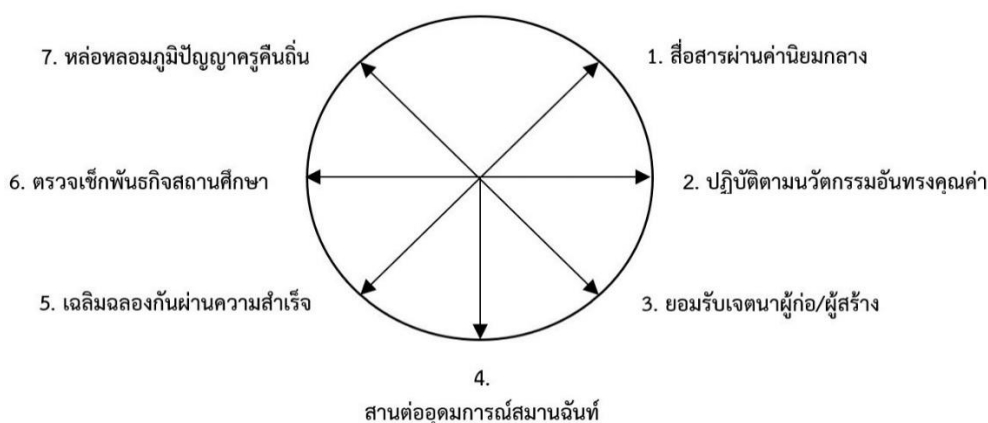
1. กระบวนการคิดค้นนวัตกรรม (Innovation Invention Process: IIP) กล่าวคือ จุดเริ่มต้นมาจากการพิจารณาถึงเป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาเรื่องการส่งครูไปประจำการในพื้นที่ที่ขาดแคลนครู และอยู่ในภูมิภาคเดิมของครูคนนั้นๆ ซึ่งถือเป็นการหลอมรวมทั้งความรู้ในอดีตร่วมกับความรู้ที่ได้รับในปัจจุบัน จนเกิดเป็นครูคืนถิ่นที่มีศักยภาพสูงและเพียงพอต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ แต่การคิดค้นนวัตกรรมศึกษานั้น สิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับครู คือ ความสามารถในการพยากรณ์อนาคต ซึ่งถือเป็นคุณสมบัติในการมองภาพรวมของปัญหาแบบองค์รวม (Holistic) หรือการรับรู้ความจริงที่ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นส่วน ๆ เพื่อให้สามารถคิดค้นสิ่งที่ตอบโจทย์ต่อความต้องการของผู้เรียนในอนาคตได้ เมื่อครูได้เข้าปฏิบัติงานในสถานศึกษา ๆ จะต้องตอบรับด้วยการปรับวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นนวัตกรรม (Innovative culture) โดยเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ประกอบกับจะต้องมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย ไร้ความกังวล ส่วนครูควรได้เข้ารับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องทั้งจากในสถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อค้นหาความคิดใหม่มาต่อยอดองค์ความรู้เดิม รวมถึงจะต้องมุ่งเน้นการปรับปรุงกระบวนการคิดอย่างถาวร และการมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งมีเครือข่ายการทำงานทั้งสถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนในการคิดค้นนวัตกรรมการศึกษาาร่วมกัน

2. กระบวนการสร้างนวัตกรรม (Innovation Creation Process: ICP) กล่าวคือ สถานศึกษาถือเป็นพื้นที่หลักในการขับเคลื่อนในกระบวนการก่อรูปนวัตกรรม โดยจะต้องมีห้องนวัตกรรม (Innovative room) เพื่อเปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนได้เข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้เชิงนวัตกรรม ประกอบกับจะต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้วิธีการเขียนเพื่อเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มการปฏิบัติ หมายถึง เมื่อผู้เรียนเกิดปัญหา ความคิดใหม่ หรือต้องการแสดงความคิดเห็นระหว่างเรียน สามารถใช้แพลตฟอร์มที่สถานศึกษาสร้างขึ้น เช่น กลุ่ม Line Facebook เป็นต้น มาใช้สำหรับการส่งต่อข้อความไปยังกลุ่มนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของความรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน พร้อมกันนี้สถาบันฝ่ายผลิตและองค์กรชุมชนจะต้องเข้ามาช่วยเติมเต็มในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อสำรวจข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์จากปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม โดยคาดหวังให้ครูและนักเรียนสามารถออกแบบกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบร่วมกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน และล้มเหลวร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ต่อทั้งผู้คิด ผู้ค้น และผู้สร้างนวัตกรรมการศึกษา

อย่างไรก็ตาม กระบวนการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมนี้ ถือเป็นการตีกรอบ แยกส่วนในแต่ละขั้นตอนเพื่อให้เห็นถึงแนวทางการขับเคลื่อนผ่านความสัมพันธ์ที่มีความเป็นไปได้ โดยมุ่งเน้นเพื่อให้เกิดการยอมรับและเปลี่ยนแปลงเชิงความคิด จนเกิดกลายเป็นการตกผลึกในความรับผิดชอบภายใต้บทบาทของครูคณิศรที่มีศักยภาพซ่อนเร้น และสมควรนำถอดออกมาเป็นบทเรียนผ่านนวัตกรรมร่วมกับองค์ความรู้ในพื้นที่ ซึ่งจะสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในทุกๆ มิติของสังคม ภายใต้เป้าหมายของโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นเป็นสำคัญ

แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ความสำเร็จของนวัตกรรมการศึกษาแท้จริงแล้วไม่ได้ขึ้นอยู่กับขั้นตอนการคิดค้นหรือการสร้างเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับขั้นตอนของการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดเป็นผลลัพธ์ที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการยกระดับองค์ความรู้ของผู้เรียน โดยอาจเป็นการปรับปรุงกระบวนการหรือการเปลี่ยนแปลงระบบที่สอดคล้องประสานร่วมกันระหว่างสถาบันและหน่วยงานต่างๆ เพื่อให้เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือ แต่ถึงกระนั้นยังจำเป็นต้องนำวิธีการบริหารมาปรับใช้เพื่อให้เกิดเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้ประพันธ์ได้นำกระบวนการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กรของดิล และปีเตอร์สัน (Deal & Peterson, 1998) มาใช้ในการอธิบาย ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้

ที่มา: ประยุกต์จากแนวคิดของดิล และปีเตอร์สัน (1998)

จากภาพที่ 2 แนวทางการนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้ ผู้ประพันธ์ได้ให้ความสำคัญกับความเข้าใจง่ายต่อการจดจำจึงได้เรียบเรียงเป็นคำเชื่อมในแต่ละกระบวนการ โดยเริ่มจาก 1) การสื่อสารผ่านค่านิยมกลาง กล่าวคือ เป็นการพิจารณาถึงอัตลักษณ์หรือค่านิยมร่วม (Share value) ในสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้ในการตีกรอบแยกประเด็นสำหรับนวัตกรรมให้สอดคล้องต่อทิศทางการพัฒนาภายใต้บริบทของวัฒนธรรมองค์กรเป็นหลัก 2) ปฏิบัติตามนวัตกรรมอันทรงคุณค่า กล่าวคือ เป็นการยึดถือปฏิบัติในลักษณะของพิธีกรรมหรือการมีแบบแผนที่แน่นอนเพื่อให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการรับรู้และสนับสนุนจิตวิญญาณของสถานศึกษา โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของนวัตกรรมเป็นหลัก 3) ยอมรับเจตนาผู้ก่อหรือผู้สร้างนวัตกรรม กล่าวคือ เป็นการยอมรับในความกล้าหาญที่ยอมเสียสละเวลาส่วนตนเพื่อให้ได้มาซึ่งนวัตกรรม โดยผู้ปฏิบัติตามจะต้องตัดสินใจบนฐานเจตนาของผู้ที่มีส่วนในการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมเป็นหลัก 4) สานต่ออุดมการณ์สमानันท์ กล่าวคือ เป็นผลสืบเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจ โดยจำเป็นต้องผ่านความเห็นพ้องร่วมกันของทุกฝ่ายในสถานศึกษา รวมถึงตัวแทนที่มีหน้าที่ในการมองประโยชน์ของผู้เรียนเป็นหลัก เช่น ผู้ปกครอง องค์กรชุมชน เป็นต้น 5) เกลี้ยกล่อมกันผ่านความสำเร็จ กล่าวคือ แม้จะเป็นความสำเร็จเพียงเล็กน้อย หรือบางครั้งอาจวัดได้ยากก็ควรมีการมอบรางวัลให้แก่บุคลากร ครู นักเรียน และตัวแทนชุมชน 6) ตรวจเช็คพันธกิจสถานศึกษา กล่าวคือ เป็นการพิจารณาและตรวจสอบความคาดหวังเพื่อรักษาพันธกิจของสถานศึกษาไว้หรือไม่กระทบต่อวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่กำหนดไว้ และ 7) หล่อหลอมภูมิปัญญาครูคืนถิ่น กล่าวคือ เป็นการขัดเกลาความรู้และความเชื่อของครูคืนถิ่นจากประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาผ่านการลองผิดลองถูกจนเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นฐานของสถานศึกษา

อย่างไรก็ตาม การนำนวัตกรรมการศึกษาไปปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนนั้น จำเป็นต้องมุ่งเน้นเรื่องการหลอมรวมค่านิยมร่วมกับวัฒนธรรมองค์กร ซึ่งจะเกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติจนไม่สามารถปฏิเสธถึงการไม่มีอยู่ของนวัตกรรมที่ถูกคิดค้นขึ้นใหม่ในสถานศึกษาได้ แต่การเล็งเห็นความสำคัญมักจะเกิดขึ้นหลังจากการตกผลึก การคิดทบทวน และการมีผลสำเร็จเชิงประจักษ์ โดยอาศัย 7 กระบวนการดังที่กล่าวมา ประกอบกับการมีเหตุการณ์กระตุ้น (Triggering events) ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในสถานศึกษา ซึ่งอาจมาพร้อมกับวิกฤตหรือโอกาสในการปฏิรูปวัฒนธรรมโดยมีครูคืนถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการแสดงศักยภาพได้อย่างอิสระที่ส่งผลต่อการปรับระบบนิเวศในสถานศึกษาเป็นสำคัญ

บทสรุป

การละลายบทบาทของครูคืนถิ่นถือเป็นการหลอกล่อมผลลัพธ์เชิงคุณค่าที่มีต่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยอาศัยประสบการณ์ที่ผ่านมาจากการได้รับโอกาสทางการศึกษา ผ่านช่วงวิกฤตทางภูมิปัญญาจากการรับรู้ข้อเท็จจริงเชิงปัญหา และสั่งสมองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทั้งในส่วนของการคิดค้นและสร้างนวัตกรรมการศึกษา แต่จากการขับเคลื่อนผลสัมฤทธิ์ที่ผ่านมาสะท้อนให้เห็นถึงการหลงลืมของปัญหาที่ไม่ได้รับการสานต่อเพื่อพัฒนา ซึ่งเป็นความพยายามอันทรงคุณค่า แต่ไม่ได้มาจากการปรัชญาการศึกษา ซึ่งการพิจารณาบนฐานคิดอัตถิภาวนิยมจึงเป็นเหมือนกับการทำลายข้อจำกัดของครูที่ถูกตีกรอบตามหน้าที่และความรับผิดชอบ แต่สิ่งสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่าน คือ การพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในอนาคต โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงกระบวนการและเปลี่ยนแปลงระบบต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของผู้เรียน สำหรับการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการ 2 ส่วน ได้แก่ 1) การคิดค้นนวัตกรรม คือ

การมุ่งเน้นไปที่บทบาทของครูคืนถิ่นในการออกแบบนวัตกรรมร่วมกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และ 2) การสร้างนวัตกรรม คือ การทดลองเชิงปฏิบัติการโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลางของการผ่องถ่ายองค์ความรู้ที่มีผลต่อการก่อรูปของนวัตกรรมการศึกษา หลังจากนั้นจำเป็นต้องปฏิบัติตามแนวทางการหล่อหลอมวัฒนธรรมองค์กร เพื่อให้การนำนวัตกรรมสำเร็จรูปมาปรับใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ในท้ายที่สุดการผลักดันโครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องพิจารณาจากบทบาทของครูคืนถิ่นที่ส่งผลต่อจุดหมายปลายทางอย่างการยกระดับศักยภาพของผู้เรียน ประกอบกับการอุดหนุนว่างของปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบของการพัฒนา จนเกิดเป็นนวัตกรรมการศึกษาจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ซึ่งเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงการขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นจากองคาพยพน้อยใหญ่ในพื้นที่ไปพร้อมกัน

เอกสารอ้างอิง

- จิราภรณ์ จันทรโณม และสุวิน ทองปั้น. (2563). ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยมกับแนวคิดการศึกษา
นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 20(2), 185-196.
- นรเศรษฐ์ แก้ววิภาส. (2548). การปฏิรูประบบอุดมศึกษาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีตามปฏิญญา
โบโลญญา. *วารสารศิลปศาสตร์*, 5(2), 156-179.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559). *โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2559-2572)*.
สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2553). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับผู้บริหารการศึกษา*. ปัญญาชน.
- Adededeji, S. O. & Olaniyan, O. (2011). *Improving the Conditions of Teachers and Teaching in Rural Schools across African Countries*. International Institute for Capacity Building in Africa.
- Barno, O. & Makhmudov, K. (2020). Roles of Teachers in Education of the 21st Century. *Scientific Journal*, 1(3), 554-557.
- Deal, T. E. & Peterson, K. D. (1998). *The Heart to Leadership*. Jossey-Bass.
- Findikoglu, F. & Ilhan, D. (2016). Realization of a Desired Future: Innovation in Education. *Universal Journal of Educational Research*, 4(11), 2574-2580.
- Fuad, D., Musa, K. & Yusof, H. (2020). Innovation in Education. *Journal of Educational Research & Indigenous Studies*, 2(1), 1-11.
- Koirala, M. P. (2011). Existentialism in Education. *Academic Voices A Multidisciplinary Journal*, 1(1), 39-44.
- Larasati, Q.I., Cahyaningtyas, A., Mangzila, A., Firawati, A.A., Yuanita, S.M. & Lesmana, I. (2019). The Role and Function of Teachers in Improving Effective Learning in Classes. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 381, 13-17.
- Licht, A. H., Tasiopoulou, E. & Wastiau, P. (2017). *Open Book of Educational Innovation*. European Schoolnet.

- Moreira, C., Abuzaid, J.N., Elisondo, R.C. & Melgar, M.F. (2020). Educational Innovation: Perspectives of Teachers and Students at Universidad Nacional De Rio Cuarto (Argentina) and Universidad Del Atlantico (Colombia). *Panorama*, 14(26), 1-15.
- Mozaffari, M. & Jahanian, R. (2016). Identifying Existentialist Philosophy of Education. *International Academic Journal of Social Sciences*, 3(8), 18-28.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills Education 2030*. Directorate for Education and Skills-OECD.
- Reed, W.A. (2009). The Bridge is Built: The Role of Local Teachers in an Urban Elementary School. *The School Community Journal*, 19(1), 59-75.
- Sayeski, K.L. (2013). A New Era of Teacher Education: Introduction to the Teacher Education Column. *Teacher Education*, 48(5), 303-306.
- Serdyukov, P. (2017). Innovation in Education: What works, What doesn't, and What to do about it. *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, 10(1), 4-33.
- Stankevicius, I. & Jucevicius, G. (2013). Institutional VS. Sectoral Dimension of Innovation Strategies of Firms. *Technological and Economic Development of Economy*, 19(1), 360-382.
- Yu, Z., Zhou, S. & Li, Y. (2014). An Analysis of Influencing Factors of Innovative Education and Development Proposals. *International Conference on Education Reform and Modern Management*, 57-61.